This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Aus
9002
5

WIDENER
HN MEYM 3

Digitized by Google

Aus 9002.5

Harvard College
Library

FROM THE FUND BEQUEATHED BY

Archibald Cary Coolidge

Class of 1887

PROFESSOR OF HISTORY
1908–1928

DIRECTOR OF THE UNIVERSITY LIBRARY
1910–1928

Digitized by Google

Povstaňme!

Hlas k Čechům o blaho národa dbalým.

Napsala

česká družina.

Náklad a vydání převzal

Václav Kučera,

vydavatel časopisu „Slovan“.

Ve Vídni, 1888.

Tiskem J. Koblížka ve Vídni, I., Poštovní ulice 2.

Digitized by Google

Am 9002.5

HARVARD COLLEGE LIBRARY
FROM THE
ARCHIBALD CARY COOLIDGE
FUND
June 26, 1935

Digitized by Google

Začínáme tím, bez čeho se dnes u nás neobejde takřka ani jeden novinářský článek, ani jedna slavnostní řeč, ani jedno vlastenecké provolání, zkrátka co štěbetá již vrabec na každé české střeše, začínáme připomenutím, že jsme potomci slavných Husitů, že jsme dědicové velké jejich slávy. Ale na tuto vážnou okolnosť neupozorňujeme proto, že bychom chtěli jen pro planou frási bráti nadarmo jmeno všechny úcty hodné, my nechceme památku českých Husitů zneuctívati za tím účelem, abychom jejich slávou přikrývali dnešní poníženosť českou, my nechceme před světem vychloubati se znamenitými předky jen proto, aby nikdo neviděl, jak jsme my nehodnými jich potomky, neslavnými dědici jejich slávy — nám při vzpomínce na dobu husitskou tane na mysli docela jiná myšlenka, my bychom jen rádi viděli, aby všichni Čechové dali si poctivou odpověď k otázce: zdali byl druhdy národ český prvním zápasníkem za svobodu jen proto, aby Čechové snad sami na sebe uvalovali jařmo nevolníků?

Politování hodný je jednotlivý člověk, který v časech zlých na mysli klesá, nedůvěřuje sobě, ale čeká jen na milosť jiných; však mnohem hůře dopadá to, když celý národ potácí se v beznadějnosti a zapomíná se sám nad sebou. V takovém stavu je dnes národ český; do našeho národního ráje vplížil se had neupřímnosti a ten nás neučí bráti si příklad ze slavných dob minulých, kdy předky naše k rázným činům vodila víra ve vlastní sílu, naděje ve vítězství dobré

Digitized by Google

věci, láska k duchu nepoddajnému, ale svádí nás k poddajnosti a hledání pomoci tam, kde vězí naše záhuba.

A když my sami bloudíme, jak má pravé snahy naše pochopovati svět ostatní? Evropa dávno zapomněla, že v její středu žije národ, jenž za svobodu trpěl jako žádný jiný, Evropa zapomněla, že v její srdci žije národ, jenž při své hrdinnosti a stoje na rozhraní mezi západem a východem býval vážným činitelem politickým, který na evropské události měl vliv veliký. Evropa na národ český zapomněla, protože v politice již umlkly šlechetné ideály a v době, kdy platí bismarkovská zásada: síla nad právo, v době takové špatně pochodí národ s náturou holubičí.

Evropa nás zneuznává, však my si toho nevšímáme, praví přátelé nás opouštějí a my si jich přízeň udržeti nehledíme, ba ještě se zlobíme, když nám pravdu řeknou, za zrádce na slovanství je prohlásíme, když soudí dle skutků našich a povědí, že máme krejcarové prostředky a tužby milionářů, že jsme zaslepeni velikánstvím a nemáme přitom ani vědomí skutečné své síly. My se pro tuto pravdu hněváme, ale na polepšení se nepomýšlíme — dnes jako včera, pořád to u nás vypadá stejně: naši předáci se perou, naši nepřátelé se radují a náš lid to platí. Z toho přirozeně plyne bída politická, národní i hospodářská, mysle i tužby naše klesají vždy víc a více . . .

Jsme malými, protože klečíme. Povstaňme! Směj se těm slovům, kdo se dovedeš smáti i při poměrech tak zubožených, jako je dnes vidíme v českých zemích. My však vážně a důrazně voláme ke všem upřímným Čechům: „Povstaňme!“, neboť je věru svrchovaný čas, aby hlavy naše se vzpřímily, aby srdce naše okřála, aby mysle naše se roznítily, aby síly naše se vzpružily tím, že upřímně si promluvíme o

Digitized by Google

postavení národa českého a znovu na paměť uvedeme vážný cíl, od něhož mohlo zblouditi leda několik lidí malé víry, ale jehož se nikdy nevzdá český lid. A budeli u nás dost dobré vůle a poctivého snažení, toho bohdá nebude, aby národ český z boje za svou samostatnosť utíkal a nebránil ze všech sil svých českou národnosť a svobodu.

* * *

Kdo chce o českých snahách a záležitostech souditi správně, nesmí otázku českou řešiti samu o sobě, ale především pamatovati na poměr národa našeho k ostatnímu světu. V tom ohledu jeví se nám dvě vážné, na naše všecky osudy vlivuplné okolnosti: na jedné straně poutá nás od nepaměti původ a cit náš ke světu slovanskému, na straně druhé pojí nás státní svazek již přes 300 let trvající k říši rakouské. Kdyby bylo pravdou, co tvrdí naši nepřátelé, museli bychom v uvedených okolnostech viděti pro sebe kámen úrazu a doklad slov, že dvěma pánům nelze najednou sloužiti, že nelze býti zároveň dobrým Slovanem a věrným příslušníkem říše rakouské. Skutečně jest ode dávna podobné očerňování všech rakouských Slovanů tak neomalené, že někteří Slované vymyslili si z přílišné úzkostlivosti na svou obranu zvláštní druh slovanské vzájemnosti, jakým byl dříve austroslavismus a v poslední době do mody vešlý panslavismus literární. My nejsme tak bázlivými, abychom chtěli býti neupřímnými a pokryteckými, již proto ne, že by to znamenalo chtít a nevědět co, pro nic za nic poštvat na sebe ostatní svět a na nic vážného se nepřipravovat. Odpůrci mluví o nás bezohledně, nuže mluvme přímou pravdu také my, neboť pro podezřelé pokrytectví spíše nás může někdo ze zrady viniti nežli pro zjevení ne-

Digitized by Google

vinné pravdy — a zradou jistě není, když se stejně otevřeně vyslovíme proti stotožňování Slovanstva s pravoslavným Ruskem, jako proti prohlašování německomaďarského nátěru za spásu Rakouska. Na ty dvě věci předem upozorňujeme, poněvadž v jich stotožňování a hlásání spočívá vlastní záminka k dvojímu, docela bezdůvodnému pomlouvání národa českého: nepřátelé nás viní z panslavismu a tím již ze zrady na Rakousku, někteří naši přátelé ruští pak myslí, že nejsme pravými Slovany, když jsme pro trvání Rakouska. Je proto na čase, označiti naše pravé stanovisko ke Slovanstvu i Rakousku zřejmě a bez obalu.

Abychom si nevšímali slovanského světa, to si mohou přáti leda naši odpůrci, kteří by ovšem s námi měli snadnou pořízenou, kdyby česká větev odsekla se od stromu slovanského; běda by však bylo našemu národu, kdyby sám nedbal svého slovanského původu a dopustil, aby česká větev živořila a schla na půdě německé. To se jistě nestane, budeme-li vždy pamětliivi, že otázka česká právě tak jako polská nebo východní je jen část otázky slovanské.

Dnes je již nepopíratelnou skutečností, že Slovanstvo vystupuje čím dále, tím zřejměji do popředí světového jeviště. Jako se dříve nadvláda schýlila od plemene románského k Německu, tak nyní na konci století devatenáctého zřejmě kloní se rozhodující postavení k živlu slovanskému. To pozoruje ne jeden člověk, ale všichni lidé prozíraví a není tento přirozený postup znáti snad teprv od včerejška. Připomínáme tu výrok Napoleona I., že v padesáti letech bude Evropa kozáckou, a pozdější snahy Bakunina, zbudovati po rozbourání Turecka a přiřadění jiných zemí federaci všeslovanskou. Byly-li ty a jiné snahy přemrštěny a nejasny, nabývá zato nyní slovanská

Digitized by Google

otázka tvářnosť vždy zřetelnější. Dnes nastává již pomalu století dvacáté, století Slovanstva a stále určitěji blíží se doba, kdy se musí rozřešiti spor o hranice světa germánského a slovanského — toť ta pravá podstata otázky české, polské i východní, při nichž jako vynikající mezníky mohou se vytknouti Dunaj a Cařihrad.

Bude Dunaj řekou slovanskou či německou, bude Cařihrad městem slovanským či německým? Není naším úkolem, předpovídati budoucí příběhy, ale rozhodně nám přísluší starosť o to, abychom na běh příštích událostí měli náležitý vliv. Práce plynoucí z toho pro všechny Slovany je dost jasná, však její provedení dost nesnadné; mnoho záleží na tom, aby jednotliví Slované nedávali se užívati za berana, jenž by bořil ochrannou zeď vlastní jich budoucnosti. Toho musí býti při hájení svých zájmů pamětlivi Bulhaři zrovna tak jako Srbové, Chorvaté jako Slovinci, Čechové jako Poláci. A jako z těchto Slovanů každý by hřešil sám na sobě, kdyby se dal zneužívati za nástroj proti vlastní své moci, tak zvláště mnoho záleží také na Rusku, aby přátelům ani nepřátelům nezavdávalo záminky k podezřívání, že by toužilo po zabrání nějakých zemí slovanských. Rusko nemá, jak dí sám Fadějev, rozumné příčiny, ani politické, ani národní, ani hospodářské, pro kterou by chtělo nabýti nových území v Evropě, jako ani ostatní Slované netouží po nějakém přivtělení k říši ruské. V tom nám jistě přisvědčí každý, o blaho svého národa dbalý Slovan a proto když my dbáme zájmů slovanských, nesmí nás tím již nikdo podezřívati, že chceme dostati se pod nadvládu ruskou. Slovanům ovšem také musí býti jasno, že si pomohou ne planými hádkami o kyrilicu, pravoslaví nebo nějaký slovanský volapük, nýbrž když pě-

Digitized by Google

stovati budou vzájemnosť pravou, při níž by jednali srozuměně a nebáli se ostatní Evropy.

Jak špatným pomocníkem je Slovanům přílišný strach před Evropou a zapomínání na shodu s ostatními Slovany, vidíme my Čechové sami na sobě. Jsouť mezi námi pořád ještě — s odpuštěním — strašpytlové, kteří se přímo bojí o trvání národa, jakoby tisíciletá minulosť nebyla ničím a jakoby teprve dnes počalo se ukládati o život národa českého. Za tisíc let přestáli Čechové velké převraty a ještě jsou tu — proč by tedy pojednou nyní měli nad svým postavením zoufati? Ovšem že i lev je bezbranným, když má svázané nohy, a v takovém stavu jej může každý uhoditi, kdo má v ruce hůl; to však ještě neznamená, že by lev nemohl rozvinouti sílu velikou, kdyby mél údy volné. Podobně je snadná práce s národem, jenž samochtě vstupuje pode jho poroby, ale nesnadný je boj proti tomu, kdo nedá si dobrovolně ruce svázati, nýbrž má je volné k obraně svých zájmů. Naše pevné přesvědčení je, že nikdo nemůže vážně pomýšleti na úplné vyhlazení národnosti české, jen když Čechové sami sebe neopustí a nebudou sami zbytečně uvažovat, jeli lepší utopit se ve vodě studené nebo teplé, skočit do moře německého nebo ruského. Jednotlivec nepřišel na svět proto, aby končil samovraždou, natož národ. Však nám se musí jednati o větší věc, nežli je pouhé zachování národnosti. Poslání národa českého nebylo zajisté dovršeno ve slavné době husitské, ale s postavením naším bude i příště spojen úkol vážný, od jehož provedení částečně závisí rozřešení celé otázky slovanské. Pověděl' dobře dr. Rieger, že Praha leží na cestě z Berlína do Vídně, jenže z této pravdy činil špatný závěrek; podle našeho mínění není Praha mezi Berlínem a Vídní proto, aby poněmčila český ná-

Digitized by Google

rod, ale aby překážela těm choutkám, které chtějí z Vídně udělati předměstí Berlína a pomocí toho učiniti německým Dunaj i Cařihrad. Z toho je jasno, jak důležitým je naše postavení pro všechno Slovanstvo a jak vážné je poslání naše jako nejzápadnější hráze slovanské. Z postavení toho také plyne pro nás naučení, že otázku českou nelze správně řešiti bez ohledu na ostatní slovanský svět a že u nás poškozuje prospěch vlastního národa, kdo zapomíná na zájmy slovanské a podporuje snahy odporné jiným Slovanům právě tak, jako nám samým.

*

Jako je zřejmou naše souvislosť se slovanským světem, tak jest očividnou naše příslušnosť k říši rakouské a proto je třeba také v ohledu tomto vytknouti pravé stanovisko české a odpověděti k otázce, jeli naše stanovisko ve shodě či v odporu s pravým posláním Rakouska.

Důležitosť Rakouska vyplývá z jeho zeměpisného postavení, jak to již r. 1854. nahlížel Paskěvič, jenž nalehal tenkrát na cara Mikuláše, aby odhodlav se k válce s Turky, připravil se především k válce s Rakouskem, ježto záležitosť východní může býti rozřešena pouze ve Vídni a ne v Turecku. Výroku, že přes Vídeň vede cesta do Cařihradu, dává skutečnosť za pravdu, jakož je souvislosť otázky východní s otázkou rakousko-slovanskou nepopíratelna. Záležitosti slovanské v Rakousku a na Balkáně souvisí tak úzce, že spůsob rozřešení jedné otázky má vliv na otázku druhou; osud Slovanů pobalkanských přirozeně musí působiti na poměry Slovanů rakouských a naopak. Vůči tomu musí Rakousko chtěj nechtěj zaujmouti proti Slovanům balkánským právě takové stanovisko, jako proti

Digitized by Google

rakouským Slovanům: kdyby utlačovalo jedny, nemohlo by nezávislými nechati druhé — odnárodňování Slovanů na jedné straně řeky Sávy neobstálo by při samostatnosti Slovanů na straně druhé. Toť zrovna tak pravda, jako že Rakousko ztratilo italské země za to, že dopustilo, aby v sousedství byl nezávislý stát italský: nějaké slovanské Piemontsko na jižních hranicích mělo by přítažlivosť i za černožluté šraňky. Pro Rakousko nezbývá tedy než dvojí cesta; buď dopustí, aby Balkán dostal nátěr německý, po případě německomaďarský, nebo bude pečovati o to, aby se Slovanům rakouským i balkánským dostala potřebná míra samostatnosti. Tím je povolání Rakouska přesně určeno i závisí také budoucnosť jeho od toho, jak své poslání pochopí a plniti bude.

Který směr my považujeme za přirozený a jediné správný, nemusíme široce vykládati. Aby se Rakousko zbavilo nepřirozeného nátěru německomaďarského, nežádáme pro zkázu říše, ale v souhlasném zájmu její i věci slovanské.

Jinou cestou dali se ti státníci rakouští, kteří si nemohou mysleti Rakousko bez poslání německého. Kdežto již před 200 lety radil Valdštýn, aby se Rakousko obrátilo na Turecko, přece se až po naše století toužilo po nadvládě v Německu. Teprve když při vzrůstající moci Pruska klesal očividně vliv rakouský v německém bundu, počalo se hleděti na východ a začalo se spatřovati poslání Rakouska v tom, aby neslo německou řeč a kulturu na východ. Rakousko nepostavilo se tu na stranu potlačených Slovanův, ale jednalo dle slov známého Gentze, jenž r. 1816. napsal: „Útok proti Turecku znamená útok na Rakousko; to musí býti první základní článek v politickém zákoníku vídeňského kabinetu.“ Je přirozeno, že při sle-

Digitized by Google

dování takovéto politiky nezjednalo si Rakousko mezi Slovany balkánskými sympatie a samo sobě nejméně posloužilo; byla to jen voda na mlýn povstávající říše německé, jakož už r. 1866. pravil Bismark: „Rakousko potřebujeme pro východ“. Otázka východní stala se tím spletenější a nabyla povahu otázky slovanské: Turecko bylo chráněno Rakouskem, Rakousko nyní má záštitu v Německu. Slovům Palackého dal Bismark nový smysl: kdyby Rakouska nebylo, muselo by se utvořit — jako hráz proti východu.

Kdyby Rakousko v takovém úkolu hledalo své poslání a svou budoucnosť, podjalo by se věru práce velmi nevděčné a dříve nebo později jistě by se ukázalo, že hráz zbudovaná ze slabého materiálu německomaďarského nemůže vzdorovati silnému návalu Slovanstva od Saska až k Archipelagu. Výsledek podobného namahání měl by pro Rakousko samo cenu pochybnou, protože by k zamýšlenému cíli nevedlo; sebe větším odporem může se přirozený proud slovanský leda na čas zadržeti, ale nikdy na dobro zastaviti — kdoby myslel, že Balkán je získán pro rakouské zájmy již tím, že by se mu dal nátěr německomaďarský, přepočítal by se zrovna tak jako Andrássy, jenž si troufal zmoci Bosnu jednou vojenskou bandou. Právě z Bosny mohli by si rakouští státníci vzíti naučení, jak se východní politika dělati nemá, nemáli se způsobiti pravý opak toho, po čem se touží.

Však kdyby nebylo ani obavy, že Rakousko při své dosavadní politice zahraniční si jen odpudí ty balkánské národy, na jichž sympatiích mu patrně záleží, kdyby nebyla podstatnou ani obava, že během času může na této cestě klesnouti Vídeň na význam předměstí Berlína, měl by každého o dobro říše dbalého politika zrazovati od ní již zřetel k obětem finančním, jež

Digitized by Google

nynější směr politiky zahraniční vyžaduje. Ozbrojený mír aspoň Rakousku přichází příliš draho a žádoucí ovoce nepřináší; sama říše není nijak ohrožena a svůj cíl na Balkáně může laciněji a bezpečněji dosáhnouti jinou cestou, než ve spolku středoevropském. Jedná-li se Rakousku o zamezení ruského vlivu, musí především odstraniti všechen stín podezření, jakoby samo chtělo překážeti svobodnému rozvoji národů balkánských, a nesmí v ničem odporovati zájmům jejich — staneli se to, nemusí se pranic báti ruského vlivu, neboť Slované balkánští dost zřetelně dali na jevo, že jim nejde o nadvládu ruskou, ale o vlastní samostatnosť. O sám Cařihrad nemohl by potom býti nijaký spor, neboť když se poměry na Balkáně přirozeně vyvinou, nemůže Cařihrad zůstati tureckým aniž státi se anglickým, ani ruským nebo rakouským, ale svobodným městem slovanským. Evropa bude se míchati do záležitostí balkánských jen tak dlouho, dokud se bude domnívati, že národové balkánští vyhýbajíce se škodlivému vlivu německému, přilnou přece politicky k Rusku. Když se však národové balkánští přesvědčí, že se s německé strany nechce překážeti jich samostatnosti, nebudou toužiti po nějaké nadvládě ruské a západní Evropa nebude se jich nezávislosti protiviti právě tak, jako se nepříčila osvobození Italie nebo sjednocení Německa. Boj o Cařihrad rozhodl by se tak ve shodě s přirozenými poměry. Rakousko proto při své politice východní musí pamatovati na to, že samo je státem převahou slovanským a že také na Balkáně má co činiti s národy převahou slovanskými. S touto skutečností musí se spřáteliti rakouští státníci a v její smyslu působiti, chtějí-li jednati dle pravého poslání Rakouska: kdyby však této skutečnosti nedbali, dojdou brzo k poznání, že se znamením německým nebo

Digitized by Google

dokonce maďarským nepochodí na Balkáně ani tenkráte, kdyby jim Rusko pranic nepřekáželo — budouť si v tom případě sami nejvíce překážeti a cestu zatarasovati a německé poslání Rakouska na východě může potom vésti k horším koncům, než jaký zažila říše naše v německém bundu.

Ze všech uvedených okolností jde na jevo, že není to náš poměr ke slovanskému světu, ale pochybený směr zahraniční politiky, jenž se příčí pravému povolání Rakouska. Před poznáním této pravdy mohou zavírati oči leda politikové němečtí, kterým se nejedná tak o blaho říše a většiny její obyvatelstva, jako především o zájmy Německa. Toto počínání jest ovšem s naší strany odsouzení hodno, však co máme říci o tom velikém poblouzení politiků slovanských, hlavně českých, kteří místo co by měli vyzývati k obratu v zahraniční politice, naopak ještě jí projevují plný souhlas a tak vědomě se prohřešují na zájmech svého národa i říše?! Toť právě ta největší chyba dnešní české politiky, od níž závisí všechen nezdar ostatní, neboť politice zahraniční nezbytně se musí přispůsobiti politika vnitřní.

*

V evropských státech vešlo nyní do mody měřiti svou moc a sílu podle toho, kolik bodáků a kanonů může se poslati v čas války na bojiště. Nám aspoň vzhledem k Rakousku zdá se příměřenějším posuzovati stav říše podle výroku, jejž jednou pronesl nynější panovník rakouský: „Jen ten jest šťastným mocnářem, kdo vládne šťastnému národu“. Co platí o mocnáři, má platnosť i vzhledem k říši; pravá síla státu nespočívá jen v armádě, ale především ve spokojenosti a pokoji národů. Kdo na tomto bezpečném základě nestaví svou politiku, nemůže se dodělati dobrých úspěchů. Rakou-

Digitized by Google

sko zkusilo to v roce 1866. Tenkráte přesvědčili se politikové rakouští, že jeli říše slabou uvnitř, neodolá nárazu vnějšímu — nad vojsky rakouskými zvítězila armáda pruská a brzo potom kapitulovali politikové rakouští před Maďary. Z této zkušenosti bohužel však nenabyli rakouští politikové podnes úplného rozumu, neboť zapomněli, že uspokojením Maďarů nebylo ještě za dost učiněno potřebám všech národů, naopak naprosté podrobení se Maďarům jen roznítilo jiskru nespokojenosti a to ne snad jen u národů slovanských, ale vůbec všech nemaďarských a tedy i samých Němců, kteří všichni viděli v převaze maďarské nebezpečí pro všechnu říši, tak že hrabě Beust právem nazván byl hrobařem Rakouska.

Vyrovnání mezi Deákem, Andrássym a Beustem, jemuž dáno nepravé jmeno dualismus, znamenalo věru špatnou pomoc v nouzi a čím déle tento poměr bude trvati, tím podstatnější ukážou se obavy již předem proti němu projevované. Sám Palacký napsal, že svůj výrok: kdyby nebylo Rakouska, museli bychom je co nejdříve utvořiti, pronesl v chybném předpokládání spravedlnosti a výslovně dodal: „Já bohužel nyní již i sám pouštím naději o trvalém zachování říše rakouské; ne proto, žeby ona nebyla žádoucí aneb sama v sobě byla nemožna, ale že Němcům a Maďarům dáno zmocniti se panství a založiti v ní jednostranný despotismus plemenný, jenž ve státě různojazykovém a konstitučním co politický nesmysl nemůže míti dlouhého trvání.“

Tato vážná slova Palackého správně posuzují sráznou cestu, na jakou se dala rakouská politika, když zapomněla počítati se skutečnými poměry a jako na venek, tak i uvnitř dala si nátěr německomaďarský. Účinek je tu i tam stejný; jako Slovany balkánské německomaďarský prapor od Rakouska jen od-

Digitized by Google

puzuje, tak se pro choutky poněmčovací a maďarisační zapomíná na pravé národní, politické i hospodářské zájmy většiny obyvatelstva rakouského. Nespokojenosť pak z toho přirozeně plynoucí může se leda tlumiti, ale nevymizí, dokud se neodstraní její příčina.

Politikové rakouští, kteří této nespokojenosti nedbají, měli by si vzpomenouti, jak z ní vždy hleděli kořistiti nepřátelé říše. Již Napoleon I. a po něm Mazzini, Garibaldi a sám nynější přítel Rakouska, Bismark šířili mezi národy neněmeckými všelijaká provolání, která vnější nebezpečí války měla zvětšiti vzbouřením obyvatelstva. V dobré paměti jsou ještě udalosti r. 1866. a rozhlášená legie Klapkova je v tom ohledu dostatečným dokladem. Je také dobře známo, jaký zálusk měl tenkráte Bismark na království české, jež nazváno již Novým Pruskem, a co sliboval král pruský purkmistru Bělskému v případě dobrovolného připojení se k Prusku. Věrnosť Čechů k říši tenkrát obstála pravou zkoušku ohněm, jakož Slované rakouští vůbec ukázali nesčetněkrát a v dobách nejkrutších, že u nich je lepší smysl pro chránění říše, nežli pro lákadla nepřátel a zřizování nějakých legií Klapkových. Nemůže se tedy říci, že by Slované z nějakých zrádných choutek toužili po odstranění nepřirozené nadvlády německomaďarské, ale směle může se tvrditi, že právě tato nespravedlivá nadvláda je s to, onu osvědčenou věrnosť podlamovati a kdyby příliš dlouho měla trvati, muselo by se jen na její vrub přičísti, kdyby Slované jednou přestali býti rakouštějšími nežli jsou političtí ředitelé Rakouska. Tito by si proto v čas měli vzpomenouti, co předpověděl Palacký: „Když proveden bude opak idey moderního státu rakouského a když říše ta různorodá i jediná svého způsobu na světě přířkne ne stejnou všem spravedlivosť,

Digitized by Google

ale nadvládu a moc jedněm nad druhými; když Slované skutkem prohlášeni budou za plémě podřízené a za materiál vlády pro jiné dva národy: tu vejde také příroda ve své právo a odpor její nevyhnutelný promění domácí pokoj v nepokoj, obrátí naději v zoufalství a zbudí konečně třenice a zápasy, jichžto směru, objemu ani konce předvídati nelze. Den provolání dualismu stane se, nutností přírody neodolatelnou, spolu také dnem narození panslavismu ve formě jeho nejméně žádoucí a kmotři jemu budou rodičové onoho. Co následovati bude, domyslí se každý sám. My Slované budeme tomu hleděti s upřímnou bolestí vstříc, ale bez bázně. Byli jsme před Rakouskem, budeme i po něm."

Zle mstí se jakékoli násilí na přírodě i nemůže býti řeči o souhlasu tam, kde jedná se proti přirozenosti ať jednotlivce, ať národa; však sebe více jednotlivců nebo národů bude tvořiti harmonický celek, když se bude dbáti jejich individualit, jejich zvláštností. Vžeňte násilně do jedné klece holuba s ostřížem, orla s kohoutem, tygra se lvem a dávejte všem stejnou potravu — nezáleží-li vám na životě těch tvorů, můžete si takový nesmysl dovolit, nechceteli je však zničit, jistě si podobný pokus rozmyslíte. Podobně nelze u jednotlivých národů předělati rázem všechny rozmanitosti jazykové a kmenové na jedno kopyto a sebe větší libovůle nebo násilí nemůže končiti šťastně, naopak všeliká bezohlednosť budí jen odpor. V říši rakouské, kde tolik rozličných národů se stýká, je to viděti nejlépe. Po dlouhá leta spatřovala se spása Rakouska v tom, když všichni národové budou nositi jednu uniformu centralisace a poněmčení — dnes sami němečtí centralisté pomáhají bořiti, co s takovým úsilím stavěli: kdežto před lety celou část říše darovali Maďarům, dnes sami ještě od zbylého trupu oddělují

Digitized by Google

Halič a Dalmacii, poněvadž je považují za ztracené pro poněmčení. Tak je dnes bývalá státní myšlenka scentralisování a poněmčení celého Rakouska na dobro pochována, z bývalých centralistů stali se parceláři, z bývalých poněmčovatelů stali se podporovatelé maďarisace i mezi Němci v Uhrách! Zdali mohl kdo příkřeji odsouditi všechny choutky centralisační i poněmčovací a spečetiti jejich zmar i nesouhlas se zájmem říše?

Proti přirozeným poměrům je věru těžký boj a jako úplná převrácenosť, tak se musí mstíti také polovičatosť. Rakousko nemohlo zameziti velkou trhlinu, která jednotnou říši proměnila v dvojitou. Zde zůstala politika rakouská státi, však proud doby ji nemůže nechati na poloviční cestě: od dualismu, jímž se vyhovělo jen jednomu národu a jímž se uvalují na říši větší pohromy než dřívější centralisací, vede cesta nezbytně k federaci, v jejíž znamení teprve spatří splnění svých oprávněných snah všichni národové rakouští a při níž teprve mohou se vnitřní poměry říše trvale ustáliti. Dokud se nedojde k tomuto konečnému cíli, bude se stále většina národův obávati ohrožení svých zájmů, z pudu nutné sebeochrany pak bude vždy pamatovati nejprve na svou obranu a tím s potřebnou součinností a souladem všech národů nemohou politikové rakouští za nynějšího stavu počítati. Na tuto okolnosť dnes ředitelé rakouské politiky zapomínají docela, zvláště když sama většina dnešních slovanských politiků přestala jednati, mluviti, ba i mysleti ve smyslu federativního zřízení Rakouska.

Z neblahých následků, které má dnešní nehotový stav pro říši i jednotlivé národy, plyne pro zástupce slovanských národů vážná povinnosť, aby urychlili konečné urovnání vnitřních našich poměrů. To stane

Digitized by Google

se nejspíše, když si rozmyslí naprosté schvalování dnešní vnitřní politiky, a proto je na čase, aby se zejmena český národ úplně vzpamatoval, kam jej vede ta nynější cesta české politiky, a v čas potřeby dával vždy své pravé snahy a cíle na jevo.

*

Veliké hnutí roku 1848., jež u všech národů mocně roznítilo myšlenku národnostní a vzbudilo touhu po svobodě, zanechalo v Rakousku výsledek jen polovičatý. Zřítila se sice ztrouchnivělá budova absolutismu zavedením ústavního života a zrušením roboty provedena emancipace státních občanů; nedošlo však na provedení neméně potřebné národní emancipace všech národů rakouských a odstranění pout, která bránila jich rozvoji. Tento vážný úkol není podnes vykonán i zbývá tedy ještě odstraniti všeliké záminky a známky despotismu národního, absolutismu to horšího než jakým bylo monarchické samovládí, neboť při tomto měl poddaný pána jen jednoho, při onom však jsou pánem celé miliony národa nad jiné se povyšujícího. Podobné nevolnictví národní netrpí dnes již mlčky žádný sebevědomý národ a jako despotismu tureckého zbavili se k samostatnosti dospělí národové balkánští, jako proti nadvládě anglické mužně hájí se Irčané, tak se nemůže překážeti a nikdo nesmí zazlívati tomu, že ani jeden národ rakouský nechce trpěti jakékoli poručenství, ať německé nebo maďarské. Proto touží národové rakouští po tom, co by jim bezpečně zajišťovalo národnosť i svobodu, a takovouto zárukou je federační a opravdu konstituční zřízení Rakouska.

Nepřítelem federace je přirozeně každý, komu záleží na odnárodnění a podmanění některého národa; takovéto podrobení si jiných je však jen zájmem panovačného národa a nikoli prospěchem Rakouska a

Digitized by Google

proto nesmíme dopouštěti již v zájmu říše, aby z ní někdo činil nepřítele federace. Vždyť ve federaci, ve vzájemném přivtělení se jednotlivých národův a zemí spočívá právě vznik a základ moci Rakouska a panovník rakouský nenabyl nad těmito zeměmi a národy právo vladařské snad teprve na základě centralistických ústav ať kroměřížské, únorovky nebo prosincovky, ale mocí toho historického práva jednotlivých národův a zemí, které se v jeden celek dobrovolně spojily a z nichž teprve špatná politika chtěla násilně setříti všechen osobitý ráz. Jako tedy je jistě, že federace přivedla Rakousko k nynější moci, tak je nepopíratelným právo, aby jednotliví národové domáhali se federačního zřízení říše, i jsou to právě odpůrci snah federačních a samosprávných, kdo podkopávají pravý základ Rakouska.

Nejedná se tedy o oprávněnosť myšlenky federační, ale o to, jakým spůsobem měla by se provésti. Cesty jsou dvě: buď se musí vzíti za základ jednotlivé národnosti nebo jednotlivé země. Po federaci národnostní toužilo se mnoho v roce 1848. a zejmena Palacký byl tehdy horlivým její zastavatelem. Snaha ta byla jen projevem časového tehdy ducha, jemuž národnostní vědomí bylo vším a dějinné vzpomínky ničím. Však Palacký později (r. 1865.) výslovně přiznal, že jeho návrh národnostního seskupení Rakouska byl podán na důkaz, že Slované nebaží po panství nad jinými národy, a že souvisel s revolucí i stal se možným jen předešlými ohromnými bouřemi, které byly otřásly a rozryly všecky základy říše rakouské až do dna. Však od té doby ustálily se zase zeměpisně-dějinné základy říše, u jednotlivých národův obživly zase dějinné vzpomínky i vešla v oblibu theorie Eötvösova o dějinně-politických individualitách tak, že sám Palacký uznal

Digitized by Google

svůj prvotní návrh nejen za nevhodný, ale i nemožný. Rozhodnutí o tom, který druh federace je místnější a vhodnější, nemůže býti dnes nesnadným; časovým a přiměřeným bude jistě požadavek té federace, kterou lze snadněji provésti a která by zabezpečovala uskutečnění zásady rovnoprávnosti. Co se týče rovnoprávnosti, tu by ovšem nejlépe zabezpečovala federace, při níž by každá národnosť tvořila zvláštní politickou individualitu; však již při pohledu na mapu Rakouska vidíme, že tato soustava může býti leda pěkným ideálem, jehož provedení překáží již přílišná rozdrobenosť jednotlivých částí národních a provedení to ukázalo by se tím nesnadnějším, když by k zeměpisné poloze přibyly všecky jiné překážky, jako hmotné zájmy na různých místech rozličné, historický cit a pod.

Při uvážení všech okolností považujeme proto federaci na základě jednotlivých zemí za praktičtější a výhodnější. Jediné, co se této soustavě může vytýkati, jest námitka, že se při ní náležitě nezabezpečuje zásada rovnoprávnosti. Námitka ta stane se bezpodstatnou, když vedle urovnání státoprávního poměru jednotlivých zemí bude se zároveň požadovati reforma ústavy v tom směru, aby národní menšiny nikde nemohly býti znásilňovány většinami — vedle požadavku federační soustavy musí se klásti požadavek opravdu konstitučního zřízení říše.

Že je vůbec reforma dnešního ústavního zřízení potřebna, o tom nemůže býti nijaké pochybnosti. Jeť přece hlavní zásadou ústavnosti, aby vůle a přání převážné většiny všeho obyvatelstva stala se platnou, aby se náležitě hovělo jeho potřebám. Nemluvíme o tom, jak nepoměrné je dnes zastoupení jednotlivých národů ve sborech zákonodárných, jeť každému snadno odjinud se poučiti, kolik kde mandátů mají Němci,

Digitized by Google

Čechové atd. a zdali se to srovnává s počtem obyvatelstva. Ani se nechceme dotýkati otázky, je-li ústavní život obmezován nepřímými volbami a zdali by tu pomohlo všeobecné hlasování. To však chceme zde vytknouti jako pravidlo, že jako Rakousko je na světě jediná říše svého druhu, tak ani ústavnosť této říši přiměřená nemůže býti pouhým opsáním jiných ústavních zřízení, nýbrž musí míti týž zvláštní ráz, jako říše sama. Ať jen na jednu věc ukážeme, může zajisté zastupitelstvo zemské lépe hověti potřebám své země, než když zástupcové říše na jednom místě zavádějí zákony dle jedné šablony a takovýmto zákonům má se pak v mnoha rozmanitých královstvích a zemích zjednávati nejen platnosť, ale též obliba. Za nynějších poměrů také nemůže býti řeči o tlumočení pravé vůle lidu ve sborech zastupitelských, neboť poslanec může před volbami nejkrásnější věci slibovati, ale po zvolení nejsa vlastně nikomu zodpovědným může libovolně jednati jako přítel lidu nebo jen dle vlastního prospěchu, nemusí si všímati projevů nedůvěry a při všem po 6 let držeti se mandátu atd.

Má-li proto ústavní zřízení vyhovovati potřebám obyvatelstva, musí se nynější forma podrobiti všestranné revisi a především zavésti se ústavnosť federativní, při níž by každá samostatná země měla plnou samosprávu ve všech svých vnitřních záležitostech — a jen při federativním, opravdu ústavním životě bude míti každý národ zabezpečenu náležitě svou národnosť a svobodu.

*

„Nám Čechům naznačil osud čestné, ale nebezpečné místo první bašty slovanské na západě: hájili jsme hory své tvrze po tolika věků se ctí, budeme je hájiti posud a Dunaj bude naše slovanská řeka, Rakousko

Digitized by Google

bude slovanská říše. Padneme my Čechové — veta bude po slávě Slovanů svobodných západních, veta bude po Rakousku.“ Tak psal Havlíček r. 1848. a podobně se vyslovovali po něm všichni politikové čeští, pravíme: všichni, a tím myslíme i politiky dnes nejvládnější, na doklad čehož stůj zde jen slovo dra. Mattuše z r. 1870.: „Kdyby státu českého nebylo již od dávna, musili bychom v interesu Evropy, ba humanity samé přičiniti se co nejdříve, aby se utvořil.“ Vzhledem k těm a jiným výrokům nemusíme teprve široce vykládati, že svému poslání může národ český zadostučiniti jen při dokonalé samostatnosti a že svou národnosť i svobodu zabezpečí jen zřízením českého státu v soustátí rakouském.

Nejhorší při tomto našem požadavku jest, že o jeho splnění přestali vážně usilovati sami zástupcové národa českého a jako při své politice vůbec pradivně dbají zásad, jež pronesli jsme v předešlých kapitolách tohoto spisu, tak zanedbávají též uvedený požadavek státopravní. Jedinou útěchou je nám přitom, že několik tuctů na čas vyvolených při sebe špatnější politice přece nemohou tlumiti a zničiti dávné přání a potřebu několika milionů všeho národa, jenž pro časovou přízeň anebo nepřízeň nezapomene se sám nad sebou a svým konečným cílem. A tak sice s bolestí pozorujeme, že národ český klesl v politice k bezvýznamnosti a dle slov Beustových „beztrestně může se dvojocasému lvu vyrvati ze zubů podaný mu kus masa“, ale žalosť nad tím přece nám nekalí zrak tolik, abychom neviděli tu významnou okolnosť, že země české v ohledu hospodářském, finančním i vojenském jsou nejdůležitější části říše rakouské. A národ, který má tak výhodné postavení, národ takový že by se mohl věčně zneuznávati a za nic považovati, národ takový že

Digitized by Google

by mohli vlastní jeho zástupcové strašit bubákem Chlumeckým, národu takovému že by mohli poslanci čeští prohlašovati za samovraždu, kdyby se prý nedržel spojenců na rajchsrátě? Inu kdo s takovými rozumy chodí mezi náš lid, ten ovšem nezaslouží projev důvěry, ale něco pádnějšího, neboť strašidly se mohou nutit k poslušnosti nanejvýš malé děti, ale ne rozumný národ.

Však kdo jiný může s výsledkem odporovati našemu požadavku po zřízení českého státu, jen když my se ho patřičně budeme držeti? Snad koruna? Panující mocnář nejedno u zřejmě uznal práva království českého i je zvláště jeho poselství ze dne 12. září 1871. chvalně známo, ale neznámým asi bude tento případ, který se téhož roku udál. Za času vřavy, která povstala po uveřejnění proslulých fundamentálních článků a při níž mluveno o záhubě Rakouska, představil se jednoho dne vynikající jenerál rakouský císaři, aby protestoval proti uznání fundamentálních článků, poněvadž prý činí trvání rakouské armády pochybným. „Četl jste články ty?“ ptal se císař. ‚Nikoliv‘, odpověděl jenerál, ‚ale slyšel jsem, že jsou armádě nebezpečny‘. „Nuže toť si přečtěte ony články“, odvětil císař a tím bylo slyšení skončeno... A příčí se snad požadavek náš zájmu říše? To netřeba vyvraceti po všem tom, co jsme o prospěchu a poslání Rakouska již řekli. Tedy snad může nám podstatný odpor klásti jednotliví národové nebo dokonce cizina? Že by nám národové neněmečtí a nemaďarští překážeti chtěli, to snad nemyslí nikdo a proto ani o tom se nemusíme šířiti, neboť zřízení českého státu je jen část hesla federačního, za nímž právě musí jíti v souhlasu s Čechy většina rakouských národů. Však páni Maďaři! Povíme to krátce a bez obalu: Maďaři jsou pány situace

Digitized by Google

proto, že Němci ve své roztříštěnosti jsou k vládě i jen v Cislajtánii neschopni, Slované pak čekají na Čechy a čeští politikové pokud vůbec něco chtějí, myslí jen na jednu věc: nepustit družinu Chlumeckého k vládní vodě. Při takovém díle mají Maďaři ovšem snadnou hru, ale jejich sláva přec jen nám připadá jako polní tráva: nic netrvá na světě věčně a nejméně může trvati moc založená na — dělání dluhů. Do dneška nadělali si Maďaři jen přes 1000 milionů dluhův a my při pozorování nadvlády maďarské směle tvrdíme, že na pád zpupnosti maďarské dlouho čekati nemusíme a že snad už dnes by byla s Maďary řeč o českém státním právu, jen kdybychom jim (jak to německý jeden časopis nedávno pravil) pomohli platit dluhy. Je to hlavně špatná politika česká, která nepřiměřenému panství maďarskému prodlužuje život a tím škodí sobě, říši, ba i Maďarům samým. Ti zajisté narážejíce na vážný odpor s této strany říčky Litavy, přestali by se honiti za bludičkou, kterou jim ukázal vychytralý Bismark na Balkáně, ale spřátelili by se s tou nepopíratelnou skutečností, že jako osamocený, uprostřed Slovanů žijící národ mohou se udržeti jen při přátelské shodě s těmito sousedy, ne však jako nějaký předvoj jejich nepřátel — bude to jen škoda Maďarů, když svůj pravý prospěch v čas nepochopí a dostanou se někdy mezi dva ohně.

Tak zbývají z rakouských národů jen Němci, jichž odpor bude výdatným, dokud potrvá slabosť na straně české. Ale když budou Čechové na svém požadavku pevně státi, povolí Němci rádi, jako povolili dříve Maďarům a jako hned by dali Polákům Halič atd. Všecko dnešní smiřování našich vůdců s vymírajícím pokolením Schmeykalovým je marné proto, že blázen, kdo dává, když sám nic nemá. Jako však řídne

Digitized by Google

centralistická garda Schmeykalova, tak se brzo vykřičí a ochraptí politikové barvy Knotzovy; sám německý lid ví dobře, že v ohledu národním není ohrožen a v ohledu hmotném má tytéž potřeby jako lid český — v čas nouze ostatně příjdou sebe výstřednější nacionálové k rozumu.

A jako se nemusíme báti, že by země koruny české mohly se někdy státi provincií pruskou nebo ruskou, již proto ne, že Evropa překážející připojení Belgie nebo Lucemburku k Francii, jistě by také nedopustila, aby důležitý stát český stal se částí Německa nebo Ruska, tak by na druhé straně nikdo nemohl se příčiti povznesení státu českého v soustátí rakouském. Německo samo mělo by v něm nejlepší záruku, že politika rakouská nezatouží již po nadvládě v zemích německého bundu, ostatní Evropa pak nezabraňovala by zřízení českého státu zrovna tak, jako nehledí zničiti Švédsko, Dánsko, Švýcarsko, Belgii, Řecko, Rumunsko, Srbsko, Bulharsko atd. Nám aspoň zdá se, že minula doba tvoření států velkých jako Italie, Německo, Rusko, které místo dalšího zvětšování jen ve svém prospěchu dobře učiní, když budou hleděti k udržení a ustálení se v nynější velikosti.

Uvážíme-li nestranně všecky poměry vnitřní i zahraniční, nabýváme pevné přesvědčení, že nic nám nemůže trvale a vážně překážeti, abychom se nedomáhali a při náležité vytrvalosti a rozhodnosti nedomohli nejdůležitějšího našeho požadavku, zřízení samostatného státu českého v říši rakouské.

*

V řadě předcházejících úvah vytkli jsme jasně zásady, jichž směrem nezbytně musí kráčeti pravá politika shodující se s duchem, povoláním i prospěchem národa českého; kdo chce naproti tomu viděti politiku

Digitized by Google

od onoho směru hodně zvrácenou, zásadám uvedeným odporující, s potřebami národa nikterak se nesnášející, nemusí choditi k Maďarům ani Němcům, ale může zůstati pěkně doma a pozorovati nynější běh politického života českého. Jen krátký čas je třeba na všechno dívati se nestranně, prostým zrakem nezkaženým ani černými brejlemi staročeskými ani strakatým skřípcem mladočeským a člověk brzo dojde k poznání, že nejhoršími odpůrci a nejnebezpečnějšími nepřátely české věci nejsou Maďaři ani Němci, že nejslabšími spojenci Čechů nejsou Poláci ani Slovinci, ale bez přehánění řečeno, sami Češi. Tvrdíme to, ne že bychom měli zrak zkalený nějakým strannictvím, ale právě proto, že vše pozorujeme střízlivě a nemáme příčiny ke strannickému velebení nebo tupení toho, co chvály nebo hany není hodno.

Nuže zastavme se na chvilku a povězme si upřímné slovo o té zpropadeně šikovné politice, jaká se dnes u nás dělá. Je to snad národní politika, jakou provozuje ta hrdá druhdy princezna, dnes od přátel i nepřátel odstrkovaná popelka, strana staročeská? Ne že bychom ji chtěli připravovati o tu špetku úvěru, který jí ještě zbyl, ne že bychom chtěli jitřiti čerstvé rány, které nyní ráz na ráz dostává; my nynější politiku staročeskou odsuzujeme, poněvadž národ náš před ostatním světem jen v nevážnosť uvádí a doma zaviňuje takový zmatek, poklesloť i malomyslnosť, že z toho na dlouhou dobu mohou pojíti následky nejpovážlivější. Páni z druhé strany rádi se chytají každého neprozřetelného výroku staročeských vůdcův, aby jej pak do omrzení po všem světě roznášeli jako nové osudné slovo, však skutky daleko škodlivější a osudnější neodsuzují podle zasloužení. Nad Riegrovo i Mattušovo slovo o němčině věru je tisíckráte nešťastnější,

Digitized by Google

že staročeští předáci svým veškerým jednáním dávají nepřátelům na jevo, jakoby národ český sám nic nebyl, sám nic nezmohl, sám nic valného požadovati již si netroufal, a zrovna tak české veřejnosti opět a opět namlouvají, že sám český národ k ničemu si nepomůže, poněvadž — na říšské radě máme spojence a bez těch bychom si nedovedli ani jeden trn z nohy vytrhnouti. A tak kdykoli naši státníci prohloupí, vždy se dokazuje národu jeho slabosť proto, že máme na říšské radě jen málo hlasův a kdyby tedy spojenců nebylo, nic nesvedeme a když i za pomoci jejich a přes ukrutný odpor oposice něco prosadíme, nesmíš národe! zapomínati, že o tom ještě musí rozhodnouti sněmovna panská a když ta to schváliti ráčí, je tu ještě mnoho jiných mocných faktorů, jsou tu Maďaři, ohledy zahraniční atd. atd. A když se všechny ty odpory s pomocí boží šťastně přemohou, zdali potom nemá národu komárový úspěch připadati jako učiněný velbloud? Když se na takové politické pidimužíky secvrkli naši národní velikáni, kteří si druhdy s potentátem francouzským dopisovali a lecjaké světoborné kousky za lubem mívali, jak nemají potom dnešní špatné příklady jejich kaziti dobré mravy ráznosti a nepoddajnosti ve všem lidu českém? Naříká-li se dnes u nás na všeobecnou zemdlenosť a malátnosť, musíme se připraviti na úplnou beznadějnosť, když se bude lid náš místo k sebevědomí vésti k očekávání všeho od pomoci cizí. A tato cizí pomoc je tak znamenitá, že bychom při ní na splnění našich hlavních potřeb mohli čekati třeba do soudného dne. Je to tedy nanejvýš osudné, když politika česká počítá jen a jen s nynějšími poměry a místo co by měla dávati stálý podnět k jich potřebné změně, sama ještě pracuje na jich zakořenění a ustálení.

Předáci mladočeští mohou míti v lidu českém

Digitized by Google

půdu sebe příznivější, nedodělají se přece nijakých valných výsledků, dokud upadati budou do starých chyb a kráčeti budou po šlépějích strany staročeské. Ani přední činitelové mladočeští nevidí přes obzor říšské rady i mohli bychom výroky neodvislých poslanců z poslední doby doložiti tvrzení, že kdyby měli tolik mandátů jako Staročeši, dělali by politiku zrovna tak špatnou. Mladočeši sice vidí, co je pravou příčinou dnešních nezdarův a přece vlastně již dnes táhnou za týž provaz, jako strana druhá — místo co by vážně působili na změnu dnešní vnitřní politiky rakouské, sami se jí ještě přispůsobují. Abychom uvedli příklad makavý, vzpomínáme tu jen, jak sám dr. Grégr po vstoupení na říšskou radu tak se zvrátil a z husitského Šavla v rajchsrátského Pavla převrátil, že se toho nejbližší jeho přátelé zhrozili a dnes by v něm nikdo nehledal toho bývalého tribuna lidu — pan dr. Grégr odpustí, že pro obmezenosť místa toto tvrzení nedokládáme nějakým drastickým srovnáním jeho dřívějších a nynějších projevů, byloť by to pro něho ostatně zdrcující. Tak sami náčelníci mladočeští ani nepozorují, jak pěkně kráčí od tisíce ke stu, a odtud pocházejí ty stálé jich nedůslednosti: dnes hlomozí proti Staročechům, že šli na říšskou radu s pouhým, bezcenným právním ohražením a hle! když vstupovali na říšskou radu posléze zvolení, Lažanský, Herold, Blažek, uskrovnili se na prohlášení, že přistupují k onomu bezvýznamnému ohražení ze dne 9. října 1879 — a to jim bylo při těch posledních krutých bojích před zvolením Jandovým jako nějaké hrdinství ke cti přičítáno; dlouho a dlouho bouřilo se po všech vlastech českých proti Staročechům, že se stotožňují s programem vlády z roku 1879. a hle! nyní výslovně neodvislí poslanci říkají, že by pod-

Digitized by Google

porovali nynější vládu, kdyby se vrátila k témuž programu atd. atd.

A co takové politice říká náš lid? Ten nám připadá jako jelen, jejž nějaký čas chovají v panské ohradě a někdy jej pustí ven ne na svobodu, ale na honbu pro kratochvíli lovců. Náš lid nemůže se volně pohybovati tak, jak by mu to jedině šlo k duhu, ale jak se to uzdá předákům té neb oné strany — kdo by vypověděl oběma poslušnosť a šel přímo svou cestou, na toho sesype se štvaní s obou stran. Ačkoli jest u nás již dost lidí prozíravých, kteří nejsou slepými pro chyby a hlouposti ať po staročesku, ať po mladočesku dělané, přece veřejně ubírá se všechno jen po dvou vyjetých kolejích a ty obě sjíždějí se — na vídeňské říšské radě. V tom tedy mají pravdu naši političtí jenerálové, že jejich cíl je stejný a jen cesty rozličné, jen že ten cíl nespatřují ve svorném vymahání starých požadavků českých, ale v pochybené politice dělané na říšské radě. Následkem toho točí se všechen náš politický život jen okolo říšské rady: kdo tam mlčí, je politik špatný, kdo ministrovi podá ruku, je vládní služebník; kdo mluví, je chlapík, kdo nepřátelům vynadá, je hrdina. A naše veřejnosť nereptá proti tomu, že z deklarantů stali se nám ústaváci, že na státní právo české se zapomíná, že zemské sněmy klesly k bezvýznamnosti, že zemský sněm moravský je většinou německý, že poslanci nežádají potřebné opravy volební, že národ přinesl již přes milion dobrovolné daně na školy, jež by na dolehání poslanců musel stát vydržovati, naše veřejnosť nedělá rámus pro to, že poslanci zanedbávají hmotné zájmy, naše veřejnosť nedomáhá se vší mocí potřebného regulování řek a zřízení průplavu labskodunajského, naše veřejnosť mlčky snáší mnoho jiných vad a nedostatkův, ale

Digitized by Google

když se na říšské radě přihodí něco rozhodně menšího než jsou uvedené věci, na př. když neodvislí příjdou s křížkem po pohřbu slavnosti sokolské nebo Liechtenstein svůj praporeček vystrčí, povstane z toho hrozné v zbouření, jímž se jen rozeštve všechen národ a nepřátelům se ukáže, jaký rozbroj v českých řadách může povstati.

Však nejsou vinni jen poslanci, že zanedbávají velké potřeby naše národní, politické i hospodářské a obírají se jen věcmi, jak jim je přinese denní pořádek Smolkův anebo nahodilé udalosti. Nemenší vliv na matení českého obecenstva mají naše velké časopisy, které našim národním potřebám nikterak nevyhovují. Při srovnání s velkou silou a oporou, jakou časopisy dodávají našim nepřátelům, vidíme nejlépe slabosť a nedostatečnosť českých novin. Tyto již svým obsahem daleko pokulhávají za vzorem, podle něhož se ve všem spravují, za novinami německožidovskými. A nejen že učí naši veřejnosť dívati se na běžné udalosti brejlemi německožidovskými, naše noviny jsou k tomu ještě dost nesvědomitými, že vědomě nezpravují naši veřejnosť o pravém stavu věcí, ale vždy jen tak, jak se to jim samým hodí do krámu. O jednání říšské rady na př., kolem níž se naše politika výhradně točí, je naše obecenstvo zpravováno naskrz falešně; z papírkův odříkávaná řeč pana Plevy, jejž nikdo neposlouchá, nebo nějaký výstup pana Lažanského, jenž hlučný smích vzbuzuje, vyšperkuje se v českých novinách tak, jako by to byla největší udalosť ve sněmovně. A když se i řeči samého Grégra posýlají do „Nár. listů“ s náramným množstvím souhlasu, potlesku a bouřlivého „výborně!“ o den dříve, než byly promluveny, dostačí to na důkaz, že naše obecenstvo neposuzuje politické udalosti dle skutečnosti, nýbrž dle toho, jak se

Digitized by Google

to zlíbí pánům v redakci „Nár. listů“, „Politiky“ a „Hlasu Národa“ — u těchto musí být výtečným každý kotrmelec staročeský, u oněch zase je znamenitým jen to, co dovolí p. J. Grégr.

Však zprávy zúmyslně nesprávné jsou pouhou maličkostí proti tomu, že české noviny vůbec neslouží upřímně zájmům národa. To netvrdíme snad jen my, ale páni si to bez přestání sami vyčítají a páni své hříchy asi příliš dobře znají a vědí, že jsou asi stejně hodnými; když tedy dr. J. Grégr veřejně vytýká Staročechům, že prodávali mandáty ve prospěch svých novin, že brali subvence od vlády a zaprodali se jí, ba že zřídili tiskařské družstvo na ošizení věřitelů (citujeme doslovně!), oplácejí mu staročeské listy výčitkami podobnými, že „Nár. listy“ měly jakési příměří s baronem Kollerem, že mají jisté poměry k „Neue fr. Presse“, ba i k vládní tiskové kanceláři a že p. Eim svého času psal dlouho proti severní dráze a pojednou se jal psáti ve směru opáčném atd. Ale kdyby ani nebylo těchto srozumitelných narážek a všelikých tajných hříchů, může se každý dobře podívati jen na insertní část českých novin a přesvědčí se z toho, že lépe než národu českému mnohý časopis slouží ochotně národu židovskému a pronárodu všelijakých švindléřů...

Volal-li anglický státník Sheridan: raději žádný sněm než žádnou svobodu tisku, raději oželím odpovědnosť ministrů, habeas corpus aktu, povolování daní, nežli svobodu tisku, my se stejným přesvědčením pravíme: raději může národ český zamhouřiti oko nad chybami svých vůdcův a nad svou politickou poklesloslí, nežli prominouti těžká provinění novinám nepoctivým, neboť jen když budeme míti poctivé časopisectvo, můžeme všecky dosavadní chyby napraviti a ztracená práva opět získati.

*

Digitized by Google

Českému národu nastane v příštích časech doba těžkých zkoušek, ve kterých by neobstál, kdyby se měl pořád jako dnes jen potáceti bez vědomí svého skutečného prospěchu a pravého cíle. Ztratili jsme své ideály s očí, přestali jsme v ně věřiti, vůdcové chtějí národ spasiti a vedou jej do záhuby. Za poměrů tak zlých a pro všecku naši budoucnosť zlověstných musí každý, komu nejprve záleží na blahu národa, zhostiti se všech ohledův osobních a předsudků strannických a svědomitě působiti ku provedení potřebné změny v našem veřejném životě. Že je veřejná činnosť naše pochybenou a že v tom mají podíl obě nynější strany české, pociťujeme dobře všichni a nikdo není jistě předpojatým tak, aby svaloval všechnu bídu buď na účet strany staročeské nebo mladočeské. Nikdo také nemůže tvrditi, že by na jedné straně byli samí darebáci a na straně druhé lidé vesměs šlechetní. Naopak jako ke straně staročeské poutá mnoho lidí jen úcta k poctivci Riegrovi, tak vidíme, že pro osobní choutky byli ze strany mladočeské vystrnaděni mužové jako dr. Černý, Škarda, Trojan, Adámek atd., všichni jak je známe, aspoň tak svobodomyslní jako jsou předáci strany J. Grégr, pan Lažanský nebo druhdy slavený dr. Nejedlý atd. To je jen příklad toho, jak dnes ze strannických a osobních pohnutek mohou se učiniti nemožnými lidé nejšlechetnější a jak se může obliba zjednávati bez zasloužení. Takovéto křiklavé a škodlivé poměry musí se především vykořeniti a to bude jen tenkráte možno, když poctiví Čechové přestanou přísahati na roztrhaný prapor ať staročeský, ať mladočeský, ale spojí se ke společné práci, při níž by vedli národ svorně ne na šlachtu poroby, ale k dosažení nezadatelných jeho práv a při níž by ani nemuseli stranou národní nebo neodvislou

Digitized by Google

se přezdívati, ale skutky svými by dokazovali, že pracují pro národ a ne pro jiného, že jsou svobodomyslnými a demokratickými, jako jim je v nitru svém všechen český lid. Konec různic staro-mladočeských, při nichž štváčům obou stran nejde o zásady, ale o osoby, konec všeho zastaralého, za dnešních poměrů nevhodného rozdělování se na Staro- a Mladočechy bude také počátkem výdatnějšího působení pro náš národní celek. Proto pronášíme tento upřímně míněný hlas ke všem Čechům o blaho národa dbalým, aby překazili už jednou nepoctivé řemeslo těm, kteří pro vlastní zisk štvou všechen lid k ustavičným rozmíškám, jež oslabují národ český uvnitř i na venek.

* * *

Na poli naší politické literatury je v posledních letech tak sucho a vypráhlo, že mimoděk jsme se museli zdržeti projednáním otázek, na které se dnes v naší politické činnosti docela zapomíná a jež bylo proto třeba naší veřejnosti na paměť uvésti, aby posoudila, jak klesly naše politické snahy a jak je třeba zabočiti na cestu docela novou. Neměl-li rozsah přítomného spisu vzrůsti přes míru, odkládáme podrobné probrání dalších otázek na dobu pozdější, jakmile se přesvědčíme o souhlasu českého obecenstva s náhledy v tomto spise pronesenými.

Dnes jen dáváme ještě jednu věc na uváženou. Nejednou slyšeli jsme z vážných úst pronášeti slova podobná výroku: Nám nepomůže Rieger, ani Grégr my potřebujeme nějakého Košuta. My proti tomu tvrdíme, že ani Košut by dnes u nás nic nepořídil, poněvadž by jej utloukla sama naše domácí koterie. My bychom si spíše přáli, aby upřímní našinci vzpomněl si na slova Havlíčkova: „Jenom všeobecné vzdělání národu jest jediný a hlavní prostředek,

Digitized by Google

kterýmžto se jistě dojde ke svobodě trvanlivé a k právu: všechny ostatní nevedou platně k cíli. Revoluce, vzbouření mohou též sprostiti národ od utlačovatelů, avšak jen na čas, neboť není-li celý národ vzdělaný, brzy se zase vyskytnou chytráci, kteří na jiné straně starou despocii a útisk národu na šíji uvaliti dovedou.“ My ten náhled sdílíme i ten, že přes obmezenosť tiskové svobody může v tom směru nejlépe působiti řádný časopis. Vzpomínajíce si na moc a vážnosť „Národních Novin“ téhož Havlíčka, hledáme něco podobného u dnešních novin marně a proto dáváme na uváženou všem vlasteneckým kruhům českým, nebylo-li by na čase postarati se o založení velkého, poctivě vedeného časopisu, jenž by na vzdělání nejširších vrstev výdatně působil a zájmy národní také na venek patřičně hájil. O jiných potřebách vyslovíme se ve spise dalším.

Končíme tím, čím jsme začali. Čechové byli, jsou a budou. Nejedná se o naše živobytí, ale o to, budeme-li žíti svým předkům ke cti či k hanbě. Dávejme proto na jevo nejen slovy, ale i skutky, že jsme hodnými potomky českých Husitův i dědici jich slávy.

Digitized by Google

A FINE IS INCURRED IF THIS BOOK IS NOT RETURNED TO THE LIBRARY ON OR BEFORE THE LAST DATE STAMPED BELOW.

OCT 1 '74 N

4003738

SEP 26 1974

Digitized by Google

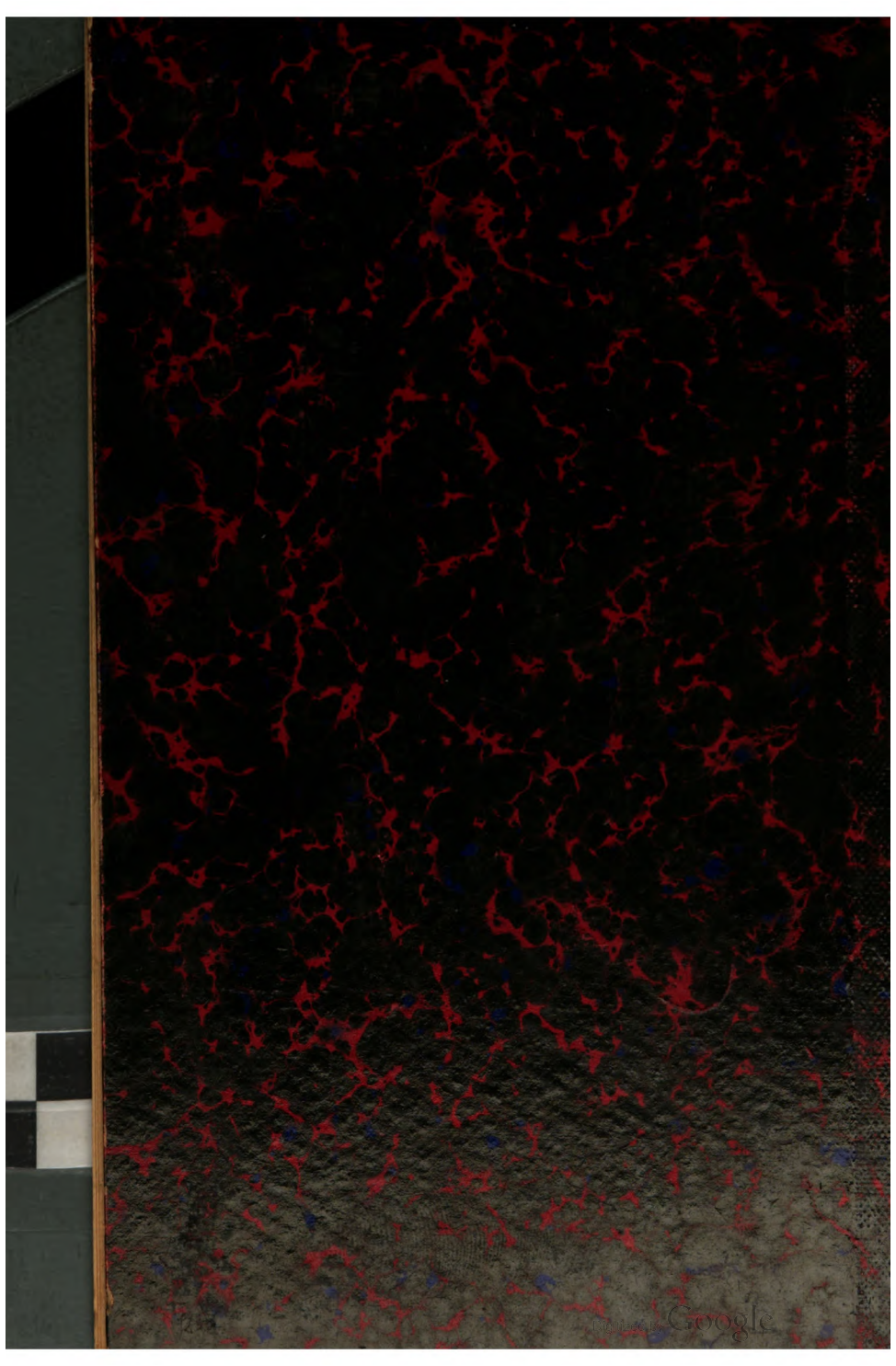
Digitized by Google